

УДК 373.5.091

ЧУМАК Микола – доктор педагогічних наук, завідувач кафедри теорії та методики навчання фізики і астрономії, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601, Україна

ORCID: 0000-0002-9956-9429

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/3358216/mykola-chumak/>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.33>

Бібліографічний опис статті: Чумак, М. (2021) Метапредметний підхід до організації навчальної діяльності в академічних умовах. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 12 (44), 214–218, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.33>

МЕТАПРЕДМЕТНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АКАДЕМІЧНИХ УМОВАХ

Анотація. Тематика статті присвячена аналізу проблеми удосконалення навчальної діяльності в академічних умовах шляхом залучення метапредметного підходу. Окреслено вагомість продуктивної навчальної діяльності, яка покликана поступово витіснити репродуктивну. Унаочнено варіативність наукових підходів до обґрунтування сутності метапредметного підходу до організації навчальної діяльності в академічних умовах. У процесі теоретичного розгляду узагальнено три основоположні функції (зокрема, ціннісна, цільова та змістова), які увійшли в основу феноменологічного функціонування. Констатовано відсутність цілісного феноменологічного розуміння щодо необхідності залучення досліджуваного підходу у рамки інтеграційно-знаннєвого викладу. Сформульовано авторське визначення поняття «метапредметний підхід до навчання».

Підкреслено, що неготовність пересічного студента до подолання наявних навчальних труднощів частково спровокована невмінням розставити знаннєві концепти так, щоб вони служували своєрідними підказками для збагачення цілісного світорозуміння. Акцентовано увагу на дидактичній наповненості досліджуваного підходу, що приховується у цілому спектрі принципів, методів, засобів для досягнення основоположної цілі – формування та розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця.

У процесі теоретичного розгляду унаочнено змістову наповненість метапредметного підходу до навчання, з-поміж якої всі виокремлені структурні компоненти активізують розвиток професійної компетентності.

Здійснено теоретичну «репродукцію» рівня результативності професійної підготовки після залучення досліджуваного підходу, яка віддзеркалена на рівні знань, умінь та навичок, підходів та ділової готовності.

Підсумовано, що метапредметний підхід до навчання актуалізує досягнення компетентнісного результату навчальної діяльності, адже багаж знань та комплекс умінь є неоціненним на рівні актуалізації практичних проявів високодієвої результативності.

Ключові слова: метапредметний підхід, навчальна діяльність, академічні умови, професійна підготовка.

CHUMAK Mykola – Doctor of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Theories and Methods of Teaching Physics and Astronomy, National Pedagogical Dragomanov University, 9, Pirogova str., Kyiv, 01601, Ukraine

ORCID: 0000-0002-9956-9429

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/3358216/mykola-chumak/>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.33>

To cite this article: Chumak, M. (2021) Metapredmetnyi pidkhdid do orhanizatsii navchalnoi diialnosti v akademichnykh umovakh [Meta-subject approach to the organization of educational activities under academic conditions]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 12 (44), 214–218, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.33>

META-SUBJECT APPROACH TO THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL ACTIVITIES UNDER ACADEMIC CONDITIONS

Summary. The article presents the analysis of the issue of improving educational activities under academic conditions through involving a meta-subject approach. The importance of productive

educational activity, which is designed to gradually displace the reproductive one, is determined. Visual variability of scientific approaches to the substantiation of the essence of the meta-subject approach to the organization of educational activity under academic conditions reviewed. In the course of theoretical consideration three fundamental functions (in particular, value, target, and content) are summarized, which became the basis of phenomenological functioning. The absence of holistic phenomenological understanding of the need to involve the studied approach in the framework of integration-knowledge presentation has been stated. The author's definition of the concept of a "meta-subject approach to learning" has been formulated.

The unwillingness of an average student to overcome the existing learning difficulties has been emphasized, which is partly provoked by the inability to arrange knowledge concepts so that they could serve as a kind of clues to enrich the holistic worldview. The attention has been paid to the didactic content of the researched approach, which is hidden in the whole range of principles, methods, and means to achieve the fundamental goal – the formation and development of professional competence of a future specialist.

In the course of theoretical consideration, the content of the meta-subject approach to learning has been revealed, including all the selected structural components enhancing the development of professional competence.

Theoretical "reproduction" of the level of effectiveness of professional training through the involvement of the studied approach has been exercised, which is reflected in the level of knowledge, skills, approaches, and business readiness.

It has been concluded that the meta-subject approach to learning actualizes the achievement of the competence result of educational activity because the store of knowledge and skills is invaluable since it actualizes the practical manifestations of the high-performance result.

Key words: *meta-subject approach, educational activity, academic conditions, professional training.*

Вступ. Освітня підготовка фахівців нині зазнає суворої критики зі сторони стейкхолдерів. Однією із першопричин такої ситуативності є те, що випускники не готові практично діяти в умовах невизначеності через високий рівень їх «сконцентрованості» здебільшого на теоретичних концентрах. Перелік проблемних першопричин доповнила і особистісна неготовність до проявів мобільності та креативності, що суттєво знижує рівень конкурентоспроможності вчорашніх випускників. Проблематичність такого питання поглиблюється складністю освітнього реформування, коли навчальні заклади, не встигаючи повноцінно адаптуватися до нових змін, змушені пристосовуватися до ще новіших нововведень. Такий характер «швидкоплинного пристосування» тією чи іншою мірою не залишається непомітним і для суб'єктів пізнання, які аналогічно не встигають звикнути і пристосуватися до життя в оновлених освітніх умовах назрілого реформування.

Аналіз останніх досліджень. Велику увагу щодо дослідження проблеми організації навчальної діяльності приділено на сторінках праць О. Ляшенка, Т. Завгородньої, В. Сиротюка, Т. Дудки, Н. Дем'яненко, І. Червінської та інших. Аналіз особливостей метапредметного підходу до організації навчання знаходимо у дослідженнях Г. Васьківської, А. Дудоланової, С. Трубачевої та інших. Проте малодослідженим залишається питання щодо вагомості залучення метапредметного підходу до організації навчальної діяльності на рівні досліджуваних академічних умов, що позначилося на виборі тематики дослідження.

Мета статті – здійснити теоретико-методологічний аналіз проблеми використання метапредметного підходу до організації навчальної діяльності в академічних умовах.

Виклад основного матеріалу. Поетапний перехід до нового інформаційного суспільства позначився на ускладненні завдань щодо підготовки високваліфікованих кадрів. У зв'язку із цим актуалізувалося завдання пошуку таких високодієвих систем навчання, з допомогою яких продуктивний тип навчально-діяльнісних починів поступово б витіснив репродуктивний. Практична реалізація вищевикладеного досить успішно реалізується у рамках практичного залучення до академічного обігу метапредметного підходу.

Повертаючись до історичних витоків досліджуваного феномена, слід зазначити, що на рівні сучасної педагогічної науки він не є новим. В основу розвитку згаданого підходу увійшов однойменний принцип, суть якого полягає у необхідності створення для суб'єктів пізнання таких оптимальних умов, за яких вони б навчилися самостійно «відкривати світ» нового і непізнаного.

З практичної точки зору метапредметний підхід є досить широкоживаним на рівні галузевих розвідок, проте досі існує доволі багато предметних «але», які не знайшли належного висвітлення на сторінках тематично-авторських розвідок. Перший аспект пов'язаний із тим, що досліджуваний підхід доволі широко заявлений на рівні сучасних різногалузевих освітньо-професійних стандартів. Другий аспект дотичний до того, що досі однозначного трактування його сутнісного наповнення на рівні сучасних праць нами не було виявлено, що вочевидь пояснюється поліспектральністю його функціонального потенціалу (див. рис. 1).

Дані рис. 1 засвідчили, що метацілісне поле досліджуваного підходу є доволі широким, виходячи із критерію функціонального потенціалу.

Рис. 1. Варіативність наукових підходів до обґрунтування сутності метапредметного підходу до організації навчальної діяльності в академічних умовах

Узагальнюючи унаочнене, варто сказати, що по суті кожному із представлених підходів відповідає своя прикладна функція – ціннісна (представлена самоцінність), змістова (зокрема, зорієнтованість змісту, згрупування навчальної інформації) та цільова (подолання знаннєвої розосередженості, мислинно-діялісна педагогіка та ін.) (рис. 1).

У процесі відрефлексування досліджуваної тематики ми дійшли висновку, що наукова «кристалізація» заявленого підходу відбулася завдяки суспільному усвідомленню необхідності подолання знаннєвої розосередженості, яка позначалася на хаотичному і не згрупованому нагромадженні знань, сукупність яких потрібно було привести у відповідність до галузєво-структуризаційних вимог. Слід зазначити, що однією із детермінант підсилення вищезазначеної негативної аспективності стало наскрізне і нерегульоване залучення на рівні дисциплінарного викладу міжпредметного підходу. У практичних умовах це позначалося на формуванні такого «громіздкого» знаннєвого багажу, «вантажопідйомність» якого для одного суб'єкта пізнання виявилася непосильною. Окреслена ситуативність відтворювалася на рівні неготовності до подолання наявних навчальних труднощів, оскільки у наявному «хаосі» суміжних знань самостійно не вдавалося розставити акценти на знаннєвих концептах так, щоб вони слугували своєрідними дороговказами для досягнення цілісного світорозуміння.

Увесь спектр проблематичності нерационального міжпредметного дискурсу більшою мірою пов'язується із відсутністю цілісного розуміння щодо необхідності залучення досліджуваного підходу у рамки інтеграційно-знаннєвого викладу. Така несистемність породжує доволі багато проблем практичного характеру та позначається на рівні нереалізованості затверджених положень чинних освітньо-професійних стандартів. Відверто байдуже ставлення до проблеми залучення окресленого дослідженням підходу позначається перш за все на тому, що молоді фахівці виявляють певну неготовність до розв'язання завдань прикладного характеру, оскільки рівень їхньої конкурентоспроможності на ринку праці невисокий. Наведена подієвість своєю чергою породжує доволі багато протиріч як на особистісно-професійному рівні, так і на загальносуспільному, що актуалізує відрефлексування значущості досліджуваного на рівні академічних умов.

З метою предметного відрефлексування заявленої проблематики, на наш погляд, варто зупинитися на досягненні певного рівня понятійно-категоріальної прозорості. Метапредметний підхід до навчання – це цілеспрямована діяльність педагога, пов'язана із залученням необхідного методичного інструментарію з метою досягнення основоположної цілі, актуалізуючої досягнення відповідного рівня особистісно-професійного розвитку, віддзеркаленого в якісному виконанні поставлених завдань. З метою більш комплексного відтворення особливостей

використання метапредметного підходу на рівні навчальної діяльності унаочнено основні етапи, які входять в основу досліджуваного процесу (див. рис. 2).

Змістове насичення рис. 2 засвідчило, що у системі поетапного впровадження окресленого дослідженням механізму слід зосередити увагу на: укомплектованості навчального матеріалу, який повинен структуруватися, виходячи із ключових навчальних цілей; упорядкованості сутнісно-утворюючих елементів, які полегшують процес сприйняття та розуміння інформації тощо (рис. 2).

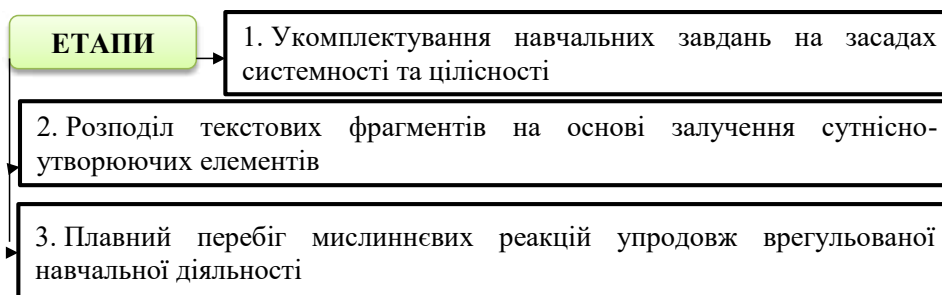

Рис. 2. Поетапність змістового наповнення метапредметного підходу до навчання

У вимірах досліджуваного слід підкреслити, що метапредметний підхід до навчання є «високодидактичним», а тому поєднує у собі цілий спектр принципів, методів, засобів для досягнення основоположної цілі – формування та розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця.

Помилковою є думка тих фахівців, які вважають, що комплекс «З-У-Н» (знання, уміння та навички) є контраргументом стосовно наявних компетенцій, оскільки саме такі твердження призводять до проявів деструктивності на рівні організації навчальної діяльності суб'єктів пізнання. Справа у тому, що рівень сформованості вищезазначеного комплексу якраз віддзеркалюється на рівні їх цілісного та осмисленого використання у звичних умовах щоденного професійного буття. Зазначений процес невід'ємно співвідноситься із такою особистісно-професійною якістю, яка називається компетентністю.

Таким чином, метапредметний підхід до навчання є цінним виходячи із тієї позиції, що актуалізує досягнення компетентнісного результату навчальної діяльності, адже багаж знань та комплекс умінь є неоціненним у тому ключі, коли актуалізує практичні прояви високодієвої результативності (див. рис. 3).

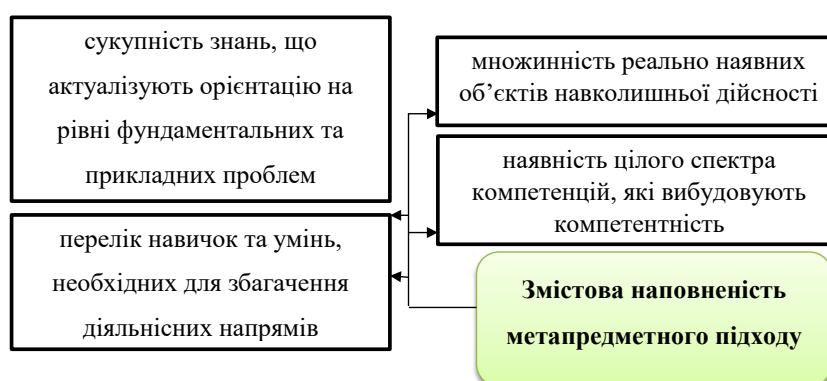

Рис. 3. Змістова наповненість метапредметного підходу до навчання

Унаочнені дані вищеподаного рисунку віддзеркалили поліспектральність змістової насиченості метапредметного підходу до навчання, на рівні якого увага акцентується не лише на знаннях, уміннях і навичках, але й необхідності залучення цілого спектра реально наявних об'єктів, що сумарним чином активізують формування та розвиток професійної компетентності (рис. 3).

За умов залучення вищезазначеного підходу увага викладача переорієнтовується із конкретної теми викладу на проблемну ситуацію, яку повинен розв'язати суб'єкт пізнання, залучивши увесь свій інтелектуальний «резерв».

Рівень продуктивності від залучення досліджуваного підходу віддзеркалюється на рівні результативності мета-:

- знань, які допомагають суб'єкту пізнання зорієнтуватися у наявному теоретичному спектрі полідисциплінарності;
- умінь та навичок, які актуалізують практичне залучення здобутого теоретичного каркасу у щоденно-практичні реалії буття;
- підходів, що продукують правильність розв'язання завдань прикладного характеру та уможливають нівелювання поточних похибок;
- готовності до залучення поліспектрального прикладного інструментарію з метою успішного розв'язання надскладних задач.

Висновки. На основі викладеного можемо підсумувати, що метапредметний підхід до організації навчальної діяльності в академічних умовах є доволі ефективним та актуальним інструментом на шляху до підвищення якості професійної підготовки фахівців. Рівень ефективності досліджуваного приховується не в пасивному (так званому «репродуктивному») відтворенні всього «алгоритму» засвоєного, а передусім у формуванні на цій основі цілого кола ключових компетенцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Rapanta C., Botturi L., Goodyear P. Online University Teaching During and After the Covid-19 Crisis: Refocusing Teacher Presence and Learning Activity. *Postdigital Science Education*. 2020. No. 2. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs42438-020-00155-y> (дата звернення 4.04.2021).
2. Ruth A., Brewis A., SturtzSreetharan C. Effectiveness of social science research opportunities: a study of course-based undergraduate research experiences (CUREs). *Teaching in Higher Education*. 2021. No. 10. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13562517.2021.1903853> (дата звернення: 4.04.2021).
3. Uiboleht K., Karm M., Postareff L. How do university teachers combine different approaches to teaching in a specific course? A qualitative multi-case study. *Teaching in Higher Education*. 2016. No. 21. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X18302439#bbib111> (дата звернення: 4.04.2021).

REFERENCES

1. Rapanta, C., Botturi, L., & Goodyear, P. (2020). Online University Teaching During and After the Covid-19 Crisis: Refocusing Teacher Presence and Learning Activity [Postdigital Science Education]. No. 2. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs42438-020-00155-y> (дата звернення: 4.04.2021).
2. Ruth, A., Brewis, A., & SturtzSreetharan, C. (2021). Effectiveness of social science research opportunities: a study of course-based undergraduate research experiences (CUREs) [Teaching in Higher Education]. No. 10. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13562517.2021.1903853> (дата звернення: 4.04.2021).
3. Uiboleht, K., Karm, M., & Postareff, L. (2016). How do university teachers combine different approaches to teaching in a specific course? A qualitative multi-case study [Teaching in Higher Education]. No. 21. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X18302439#bbib111> (дата звернення: 4.04.2021).

Стаття надійшла до редакції 28.05.2021